

Alfhild Agrell får sin plats i centrum

"Man måste sätta in sitt intresse, sitt lif, sitt blod i den tid som är för att kunna verka för den tid som kommer, och visst är att utan entusiaster, utan sådana som tro för mycket, som begär allt, som hoppas allt, som ser stjärnor där andra bara ser fläckar, kommer man ingen vart."

Författaren Alfhild Agrell (1849-1923) föddes och växte upp i Härnösand. Hon var länge oförtjänt undanskymd och bortglömd i den moderna litteraturhistorien, men har nu på tjugohundratalet åter väckts till liv och börjat återfå sin plats som en av de intressanta, viktiga och framsynta kvinnliga författarna och dramatikererna under det sena 1800-talet och 1900-talets början. Sedan hon flyttade till Stockholm 1876 kom hon att bli en av de mest uppmärksammade och uppskattade dramatikererna, både av publik och av kritikerkår. Agrell tillhörde det så kallade moderna genombrottets författare, hon var radikal och förespråkade jämlikhet mellan könen. I sina dramer behandlade hon med stor dramaturgisk skicklighet kvinnors och mäns olika livsvillkor, tidens sexualmoral och ogifta mödrars situation. Pjäsen "Räddad" uppfördes exempelvis på Kungliga Dramatiska Teatern inte mindre än 26 gånger, många fler gånger än Strindbergs pjäser spelades under 1880-talet, och framfördes dessutom även i Göteborg, Köpenhamn, Berlin och London.

Alfhild Agrells plats

Ett medborgarförslag till Härnösands kommun har föreslagit att Alfhild Agrell ska få ge namn åt en gata eller torg i Härnösand. Kommunen nappade och beslutade att namnge ett område mellan Stora torget och Västra kyrkogatan till Alfhild Agrells plats, samt att en konstnärlig gestaltning ska tas fram till 2018. Platsen som namngivits är en äldre del av gatan Skeppsbron, med på ena sidan konsthallens fasad och på andra sidan en byggnad tillhörande Westerlinds fastigheter. Platsens brokiga miljö är något av en utmaning för konstnärlig gestaltning, med ett påkostat cykelstall med tak, två bilparkeringsplatser för rörelsehindrade, samt det faktum att centrumlinjens buss passerar varje kvart. Det senare är dock omdiskuterat, och mycket skulle naturligtvis underlättas om den tänkta platsen och torget blev helt fri från busstrafik.

För att få en inblick i vad som är möjligt att göra på platsen bjöd, i ett unikt första led, kommunens kulturenhet en grupp konstnärer till en workshop den 24 och 25 oktober på konsthallen. Syftet var att mer eller mindre förutsättningslöst brainstorma fram möjliga visioner och idéutkast, med en följande presentation i enkla bilder och modeller. Det skulle alltså inte röra sig om regelmässigt färdiga skisser, utan snarare om tankemässiga frön som kan bilda ett bra underlag för kommunen inför en kommande konstnärlig upphandling.

Som sakkunniga på författaren och hennes böcker delgav några medlemmar ur Alfhild Agrell-sällskapet viktiga ingångar och betydelser i Agrells författarskap. Ett genomgående drag som workshopen diskuterade var hennes visionära hållning, att hon alltid verkade vara steget före, alltid blickade framåt, alltid försökte vända på ståndpunkter och titta från andra hållet. Hon var motvalls, rebell mot förljugenheten i samtiden och samtidigt visionär för möjligheterna i framtiden. Hon värnade lika mycket om djuren som ensamma mödrar och barn, hon var för strejkrätten och ville vara solidarisk med allt levande, hon var för jämlikhet och rättvisa, inte utan drastisk humor och bitande slagfärdighet.

Digital konst

Som en brasklapp inför workshopen hade kulturenheten ställt ett förslag om möjligheten till en digital gestaltning i ljus och ljud på platsen, då den komplexa miljön på flera sätt kan tänkas problematiskt för fysiska verk. Därför hade man bjudit in Statens Konstråd som via Peter Hagdahl höll en offentlig föreläsning på Sambiblioteket, om digitala konstverk utomhus i Sverige och internationellt. En smärre upprörd debatt uppstod i den välfyllda salen, där frågan om ett "digitalt brus" verkligen vore något för torget, om inte

den "klassiska skönheten" vi känner från konsthistorien vore mera önskvärt? Peter Hagdahl fick svara så gott han kunde, att skönheten har flera ansikten, att samtidskonsten har det digitala medlet som ett bland många, och att man inför varje plats som ska gestaltas måste ta ställning med finkänslighet och eftertanke om dess förutsättningar och möjligheter.

Workshop

Det fanns således mycket att greppa i workshopen för de fem medverkande konstnärerna, Ylva Westerhult, Malmö, Paula von Seth och Esmé Alexander, båda från Stockholm, samt Ann-Kristin Källström och Jan K Persson från Härnösand. Hur visualiseras en författares liv och verk, till en gestaltning vid torget? Med tanke på den knappa tiden beslöt gruppen att individuellt jobba utifrån två korta citat ur Alfild Agrells pjäser. Det första var: *"Jag fruktade några ojämnheter och träffade istället på ett bottenlöst kärr."* Det andra: *"Först ska jag bli en människa, det är en föresats – sen får vi se."* Gruppen kände snart att det skulle bli både svårt och kanske också mindre intressant att göra ett bestämt fysiskt verk, annars kunde ju en kvinnlig bronsstaty vara en bra motvikt mot alla högre män i staden. Mera lockande kändes att göra något av det motvalls och rebelliska som karaktäriserade författaren. I de förslag som presenterades visade det sig också löpa en gemensam tråd kring det icke statiska, det föränderliga, det processinriktade. För att ta ett av utkasterna hade Esmé Alexander använt mobiliteten i en Rubiks kub, där ord skulle kunna flyttas och bilda egna meningar. Platsens karaktär av passage leder tankarna till ett rörligt och skapande rum. Den östra husfasaden skulle kunna bilda fond för digitala verk och anslutande markytor till fysiska aktiviteter som dans, teater, uppläsningar, performance. Kanske sammankopplingar och hybrider mellan audiovisuella former och levande uttryck vore en väg, kanske med ett gränsmarkerat sceniskt rum. Konsthändelser på en plats i Alfild Agrells namn skulle kunna utgå från de värden som hon höll högt i sitt författarskap, och på så sätt åter levandegöra hennes gärning.

Presentation och samtal

Workshopen avslutades med visning av arbetets resultat, och samtal med konstnärerna. Att intresset är stort i Härnösand för Alfild Agrell syntes med all tydlighet då trängseln var stor i konsthallens gallerirum, och sällan såg man så många politiker på en och samma gång i ett konstsammanhang. Tveklöst är det både en ovanlig och en pedagogiskt intressant väg att inbjuda till en förberedande workshop inför en konstnärlig upphandling, man skulle kunna jämföra med en tankesmedja. Att skapa chans för beslutande politiker och den brukande allmänheten att ta del av möjliga visioner på hur en plats kan användas för konst. Framtiden får nu utvisa hur mycket av tankarna och idéerna konstenheten tar till sig när de ska konkretisera riktlinjer för en kommande upphandling, och gå vidare mot ett förverkligande av Alfild Agrells plats som är tänkt till 2018.

Text och foto: Jan K Persson
Volym 2016-11-01

Läs mera om författaren på [Alfild Agrell-sällskapets hemsida](#)